

Beeld Judith Montens

De methode 'Mevrouw Meijer': hoe oude schoolgebouwen een tweede leven krijgen

Floortje Keijzer | Gepubliceerd: om 06:00

🔗 Delen **TIP** Opslaan

Van de 10.000 scholen in Nederland zijn er zo'n 5000 de komende jaren boekhoudkundig afgeschreven. Door gebrek aan tijd, budget en expertise betrekken veel gemeentes en schoolbesturen adviesbureaus die vaak aansturen op nieuwbouw. Mevrouw Meijer werkt al zestien jaar aan een alternatief: door het bestaande potentieel te benutten én met de inzet van jonge architecten. Nu is het moment om deze aanpak op te schalen.

In de decennia na de Tweede Wereldoorlog zijn er in Nederland veel scholen gebouwd. De bevolking groeide en gemeentes werden medeverantwoordelijk voor de huisvesting van scholen. Nieuwe schoolgebouwen kregen een centrale plek in de ruim opgezette uitbreidingswijken en groeikernen. Omdat na veertig jaar elke school boekhoudkundig wordt afgeschreven, waren er de afgelopen jaren al veel naorlogse scholen aan een verbouwing toe. De komende jaren komen daar nog zo'n 5000 bij.

Gemeentes krijgen daar van het rijk financiering voor en zijn zelf verantwoordelijk voor de manier waarop ze dat geld uitgeven. Zij maken een meerjarenplan voor alle scholen in hun gemeente. Bij het opstellen van deze plannen worden adviesbureaus ingezet die negen van de tien keer aansturen op nieuwbouw. Schoolbesturen – vooral in kleinere gemeentes – schakelen geregeld diezelfde adviesbureaus in voor het vervolgtraject. Niet verwonderlijk dat sloop en nieuwbouw dan het uitgangspunt is. Deze procedure is diep ingesleten, en goedbeschouwd best logisch. Want gemeentes hebben geen gespecialiseerde deskundigen meer in huis en schoolbesturen houden ze zich liever bezig met onderwijs dan met huisvesting.

Veel misvattingen

Een adviesbureau inschakelen scheelt tijd en geld. Wat volgt is een standaard tenderprocedure voor nieuwbouw en dat vraagt minder maatwerk, is makkelijker te sturen dan een verbouwing en dus lucratiever, zeker voor adviesbureaus die het hele risico op zich nemen. Schoolbesturen gaan vaak mee in sloop en nieuwbouw. De kwaliteit van hun gebouw is moeilijk te doorzien door achterstallig onderhoud en onlogische of goedkope tussentijdse verbouwingen. Bovendien wordt vaak 'boekhoudkundige afschrijving' verward met 'bouwkundige afschrijving' – het idee dat een school bouwkundig 'op' is en er recht is op nieuwbouw. Vaak ook wordt aangenomen dat nieuwbouw duurzamer is dan transformatie door gebruik te maken van biobased materialen. Zo stapelen de misvattingen zich op.

Beeld Judith Montens

Om te laten zien dat het ook anders kan, richtte Wilma Kempinga, samen met architect Tjeerd Wessel en een team freelance bouwkundigen, zestien jaar geleden de Stichting Mevrouw Meijer op. Het onderzoeksbureau stelt dat transformaties van naorlogse scholen op nieuwbouwniveau in veel gevallen tot zestig procent duurzamer en dertig procent goedkoper zijn dan sloop en nieuwbouw. Met behoud van historisch erfgoed en het geheugen van meerdere generaties die er naar school gingen. Verder laten ze zien dat nieuwe onderwijssystemen prima passen in oude gebouwen en ook moderne installaties kunnen worden ingepast in de bestaande bouw.

"Nieuwe onderwijssystemen passen prima in oude gebouwen en ook moderne installaties kunnen worden ingepast"

Voor deze ontwerpogave is volgens Mevrouw Meijer een architect noodzakelijk. Bij voorkeur eenje die jong en onervaren is in de scholenbouw. Want deze architecten staan aan het begin van hun carrière en kunnen ontwerpinnovatie in het proces brengen én veel leren van de opgave en de samenwerking.

Culturomslag

De stichting heeft vaak moeite schoolbesturen te overtuigen dat architectuur en een goede school samengaan. Architectuur wordt nog vaak gezien als een dure onnodige luxe. 'De scholenwereld wordt gedomineerd door een relatief kleine groep gespecialiseerde adviseurs, architecten en bouwers', zegt Mirjam Koopman, procesregisseur bij de provincie Gelderland. 'Schoolbesturen kijken naar elkaar en doen de dingen zoals ze die altijd deden. Om dat tij te keren is een culturomslag nodig, die nu langzaam op gang komt.'

John van der Meulen is zo'n bestuurder die het anders durfde te doen. 'De aanpak van Mevrouw Meijer lijkt vooraf een gewaagde stap', zegt hij over de transformatie van het Grotius College in Delft door Studio Huijgens, 'maar niks is minder waar'. De school staat midden in een naorlogse wijk en naast de leerlingen, leraren en bestuurders zijn ook de buurtbewoners meegenomen in een zorgvuldig transformatieproces.

"De aanpak van Mevrouw Meijer lijkt vooraf een gewaagde stap, maar niks is minder waar"

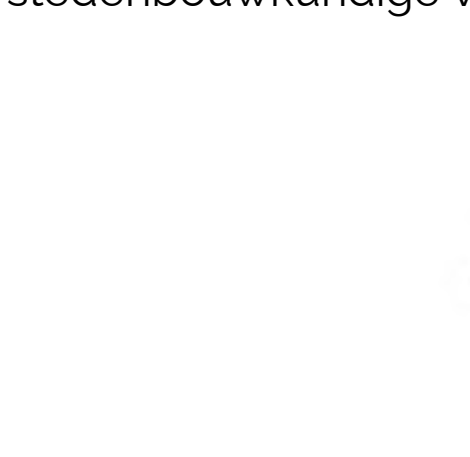
— John van der Meulen, voormalig bestuurder Grotius College in Delft

Als een school in zee gaat met Mevrouw Meijer dan brengt ze eerst de ontstaansgeschiedenis en alle tussentijdse verbouwingen in kaart. Daarnaast worden een bouwkundige inventarisatie en een begroting gemaakt die laat zien hoeveel het kost om de bestaande school op nieuwbouwniveau te krijgen, en wat de kosten zijn van sloop en nieuwbouw in dezelfde vorm. Bovendien wordt van beide opties de milieu-impact berekend. Met dat rapport in handen gaat Mevrouw Meijer op zoek naar drie jonge architectenbureaus zonder scholenbouwervaring. In een open procedure werken de bureaus drie concepten uit. Tijdens samenkomsten en presentaties werken zij samen en wisselen kennis uit. Het honorarium voor dit ontwerpend onderzoek ligt rond de 10.000 euro per bureau, afhankelijk van de grootte en de complexiteit van de opgave.

Nieuwe voortrajecten

Mevrouw Meijer heeft inmiddels meerdere gebouwde bewijzen voor haar methode. Grootste succes is Vakschool Nimeto in Utrecht door Maarten van Kesteren die dit jaar de ene prijs na de andere in ontvangst mag nemen. In september de ARC24 Architectuur Award, in oktober de Gouden Piramide voor goed opdrachtgeverschap en deze maand de Gouden Feniks voor renovatieprojecten, de Rietveldprijs en de Truus Schröderprijs.

Onlangs kwamen er twee getransformeerde basisscholen in Dordrecht bij door Studio Nauta en Vanshagen Architecten. AtelierFront werkt aan basisschool De Plataan in Bennekom, het ontwerp van KettingHuls Architecten voor basisschool De Zevensprong in Best is in uitvoering en er zijn verschillende nieuwe voortrajecten.

BEKIJK OOK
Schooltransformatie mbo Nimeto in Utrecht door Maarten van Kesteren voltooid, nog 5000 scholen te gaan

Voor het meest recente ontwerpend onderzoek voor basisschool De Casimir in Gouda, zijn architectenbureaus La-di-da, Kumiki en Groothuysse de Boer Architecten gevraagd. Mevrouw Meijer maakt die selectie op basis van portfolio's maar kijkt ook of een bureau past bij het type school en de bestuurders die ze inmiddels hebben leren kennen. Een succesvol proces staat of valt volgens de stichting met de mensen. Daarom start elk onderzoek met het datadossier én een startbijeenkomst waarin alle partijen vertellen wat ze belangrijk vinden. Van de schoolleiders, de docenten en de conciërges, tot de architecten en de ambtenaren van de gemeente die zich bezighouden met ruimtelijke kwaliteit, monumenten en de stedenbouwkundige visie.

Beeld Judith Montens

In een tijdbestek van nog geen drie maanden vinden verschillende workshops en presentaties plaats waarin ideeën worden getoetst en feedback uit de school wordt verzameld. Kempinga gaat samen met bij haar stichting aangesloten architecten Wouter Deen of Tjeerd Wessel bij de architectenbureaus langs om in een vroeg stadium te controleren of de bureaus een unieke weg zijn ingeslagen. Zo krijgen de scholen altijd een breed pallet aan mogelijkheden gepresenteerd. Daarnaast begeleidt Mevrouw Meijer de gesprekken met de school en helpt ze actief mee door de architecten te voorzien van installatieadvies op maat en kostencalculaties. Pas als alle drie de ontwerpen binnen budget zijn, volgt de eindpresentatie aan de school.

Precaire fase

Het ontwerpend onderzoek wordt afgesloten met een rapport. Daarin heeft Mevrouw Meijer de drie voorstellen doorgerekend op investering, onderhoud en exploitatie voor de komende veertig jaar. Scholen weten dan wat het kost om hun huidige school functioneel op nieuwbouwniveau te brengen, wat sloop en nieuwbouw kost, wat de kosten zijn van de drie scenario's en wat van alle varianten de milieu-impact is.

Daarna volgt een preciaire fase. Mevrouw Meijer neemt afscheid en het is aan het schoolbestuur om een architectenbureau te kiezen waar het verder mee wil. Hoe helder de zaken er ook voorstaan, toch gaan de mooie plannen soms alsnog van tafel. Want de praktijk wijst uit dat de regels rond aanbesteding en opdrachtverstrekking complex zijn en in iedere gemeente anders waardoor het ook voor Mevrouw Meijer lastig is om de scholen te adviseren. Gereguleerd stellen schoolbesturen de plannen uit of vallen alsnog terug op adviesbureaus.

Ook lastig is de manier waarop de overheid omgaat met haar duurzaamheidsdoelstelling, legt Kempinga uit: 'Om de verduurzaming van scholen te bevorderen heeft de overheid een groeifonds ter beschikking gesteld. Daarmee wordt onderzoek gedaan naar hoe de bestaande voorraad scholen kan worden verduurzaamd door bouwtechnische standaardisatie. Dat is wel het domste wat je kan doen, want geen school is gelijk.'

Maatwerk

Ook Koopman is voorstander van maatwerk. Zij ziet dat gemeentes en schoolbesturen zich nog te veel richten op een excelsheets over duurzaamheid en haalbaarheid. Ze roept gemeentes op meer te kijken naar creatieve oplossingen die per locatie kunnen verschillen. Daarvoor is het noodzakelijk om waar nodig normen los te durven laten en te varen op adviezen van architecten en constructeurs. Bij de provincie Gelderland is het roer sinds september om en is het uitgangspunt 'niet slopen tenzij'.

"Nu het gebouw is getransformeerd door Korth Tielens met behulp van Mevrouw Meijer krijgt de voormalig directeur 'tranen in de ogen, zo mooi is het'"

'Vanzelfsprekend is het nog niet', zegt Kempinga, 'toch zien steeds meer schoolbesturen in dat transformatie een serieuze optie is'. Heleen Verspoor, voormalig directeur van basisschool De Molenwiek in Haarlem had aanvankelijk geen fiducia in transformatie van haar schoolgebouw uit de jaren zeventig omdat het sleets was geworden, verrommeld en donker. Maar nu het gebouw is getransformeerd door architectenbureau Korth Tielens met behulp van Mevrouw Meijer 'krijgt ze tranen in de ogen, zo mooi is het'.

Als Mevrouw Meijer iets laat zien is het dat de architectonische kwaliteit die bij transformatie kan worden behaald vaak veel hoger is dan met nieuwbouw. Behoud van erfgoed én een school op nieuwbouwniveau klinkt als een *no brainer*. Tel daarbij op dat jong talent een kans krijgt, de kostenefficiëntie en de significant lagere milieu-impact dan van sloop en nieuwbouw – en de voordelen van de methode lijken evident. Een methode die bovendien een bron van inspiratie is voor de transformatieopgave in bredere zin.

BEKIJK OOK
Jan Nauta: 'Dat nieuwe gebouw altijd de beste optie is, blijft een hardnekkige vaststelling'

Vacatures

BIERMANHENKET

Technisch ontwerper

Biermanhenket

BEKIJK VACATURES →

DROMERS, DENKERS EN DOENERS
WIJ ZORGEN DAT ALLES
IN NEDERLAND WERKT | DE MAKERS VAN MORGEN

Ontdek het hier

de Architect – Thema: Architectuur

Ontvang eens per vier weken achtergronden, inspiratie en verdieping op het gebied van architectuur.

Schrijf je in!

Ben je niet veronique.schomaker@icloud.com? - [log hier uit](#)

Floortje Keijzer
VAKREDACTEUR

Floortje Keijzer is vakredacteur bij de Architect. Ze is architect en architectuurhistoricus en werkte onder meer voor OMA, Studio JNM en als zelfstandig architect in Amsterdam. Binnen de Architect richt ze zich op voorbeeldstellende projecten maar ook op bredere thema's zoals de aanbestedingscultuur en het werkklimaat binnen architectenbureaus. Ideeën, vragen of opmerkingen? mail naar floortjekeijzer@vmmedia.nl